

UUSIEN KOHOKARTTOJEN JA KOHO-OPASTEIDEN KEHITYSPROJEKTI

TYÖSUUNNITELMA

1 TAUSTA

Esteetön kaupunkiympäristö tarkoittaa kaikille käyttäjäryhmille soveltuvia yhtenäisiä ja toimivia kokonaisuuksia ja kulkureittejä. Liikkuminen kaupungin katu-, tori- ja puistoalueilla tulee olla soveltuvaa kaikille käyttäjille, kulkureittien tulee olla katkeamattomia ja rakennusten saavutettavia ja käytettäviä.

Helsinki kaikille (aikaisemmin Esteetön Helsinki) -projekti käynnistyi alkuvuodesta 2002. Projektin toimintaohjeena on kaupunginhallituksen 15.10.2001 päätöksen mukainen liikkumisesteettömyysstrategia-ohjelma ja tehtävänä esteettömyyden toteutustyön käytännön koordinointi ja seuranta. Kaupunginhallituksen asettaman projektin tavoitteena on Helsingin keskeisten alueiden ja väylien saaminen esteettömiksi vuoteen 2011 mennessä.

Esteettömyyden käytännön toteutustyön koordinoimiseksi on laadittu koko kaupunkia koskeva Helsingin kaupungin esteettömyyssuunnitelma ajalle 2005 – 2010 (KH 14.11.2005) ja alueelliset esteettömyyssuunnitelmat Helsingin eteläisten kaupunginosien, Keski-Vuosaaren, Haagan sekä Kannelmäen alueille (2005). Vuonna 2006 alueelliset esteettömyyssuunnitelmat laadittiin ydinkeskustan, Malmin ja Lauttasaaren alueille. Vuonna 2007 alueelliset esteettömyyssuunnitelmat laaditaan Munkkiniemen, Munkkivuoren ja Itäkeskuksen alueille. Alueellisilla esteettömyyssuunnitelmillä määritellään käytännön toteutustoimenpiteiden tarve alueellisesti.

Alueellisissa esteettömyyssuunnitelmissa määritellään esteettömän erikoistason leikkipuiston sijainti kussakin kaupunginosassa. Yksi erikoistason leikkipuiston kriteereistä on, että siellä on katettu näkövammaisille soveltuva kohokartta alueesta ja leikkivälineet on merkitty koho-opastein ja pistekirjoituksella. Tällä hetkellä markkinoilla ei ole edellä mainittuja tuotteita, jotka soveltuisivat ulkoympäristöön.

Kohokarttoja ja koho-opasteita on Helsingissä toistaiseksi ulkoalueilla kokeiltu ainoastaan Maunulan kuntopolulla. Prototyypit ovat saaneet hyvän vastaanoton näkövammaisilta, mutta prototyyppejä pitää vielä kehittää, koska esimerkiksi kohokartan sijaintikorkeus ei ole sopiva pyörätuolin käyttäjille tai lapsille ja katos puuttuu.

2 KOEKOHTEIDEN SUUNNITTELU JA RAKENTAMINEN

Kohokarttojen ja koho-opasteiden kehittämisen koekohteiksi on valittu kaksi luonteeltaan erityyppistä kohdetta, rakennettuun kaupunkiympäristöön sijoittuva leikkipuisto Ratsaspuisto ja metsäiselle ulkoilualueelle sijoittuva Puumerkki-luontopolku. Tyypiltään erilaisten kohteiden valinnan tavoitteena on kehittää molemmille alueille tuoteperhe, jota voidaan myöhemmin käyttää muilla vastaavan tyyppisillä alueilla. Puumerkki-luontopolku on valmiiksi rakennettu, joten kokeilu voidaan toteuttaa vähäisillä muutoksilla itse luontopolun ympäristössä. Ratsaspuisto tulee valmistumaan vuonna 2007, joten uusien tuotteiden sijoitus ja asennus voidaan ottaa huomioon puiston rakentamisessa.

Kohokarttojen ja koho-opasteiden suunnittelussa otetaan huomioon kummankin alueen maisemalliset vaatimukset sekä rakennusviraston ja liikuntaviraston käytössä olevat aiemmat kalusteet, kuten ilmoitustaulut, joita käytetään vastaavan tyyppisillä alueilla ja joille on myönnetty rakennusvalvontaviraston mallihyväksyntä. Uusien tuotteiden tulee soveltua tuotteiden muotoilun, värien ja materiaalien osalta kaupungin aiemmin käyttöön ottamiin kalustetyyppeihin. Tuotteilta edellytetään sopivuutta erilaisiin kohteisiin sekä jonkin verran muunneltavuutta erilaisten ympäristöjen olosuh-

teiden mukaan. Tuotteista laaditaan vaihtoehtoisia luonnoksia, rakennussuunnitelmat, sijoitus-suunnitelmat koekohteisiin sekä tarvittaessa lupapiirustukset mallihyväksyntää varten.

Kehitetyistä tuotteista suunnitellaan ja rakennetaan tarvittaessa vaihtoehtoiset koekappaleet ja tuotteiden prototyypit testataan oikeissa olosuhteissa. Tuotteet asennetaan osaksi puisto- ja luontopolkurakenteita ja ne joutuvat alttiiksi normaaleille käytön, kunnossapidon ja sääolosuhteiden rasituksille.

Koekohteet on valittu rakennusviraston rakennusohjelmissa muutoinkin olevista kohteista ja Inno-vaatiorahaston rahoitusta anotaan vain esteettömyyskokeilujen ja erikoistuotteiden aiheuttamiin lisäkustannuksiin. Muilta osin rakentaminen tapahtuu rakennusviraston ko. kohteisiin varaamien määrärahojen puitteissa.

Helsinkiin on suunnitteilla seuraavat koekohteet:

2.1 Ratsaspuisto Ensimmäinen erikoistason leikkipuisto Helsingissä

Rakennusvirasto rakentaa Ruskeasuolle Ratsaspuistoon esteettömän erikoistason leikkipuiston (rakentaminen aloitettiin vuonna 2006), joka on ensimmäinen erikoistason leikkipuisto Helsingissä. Puiston suunnittelussa on erityisesti kiinnitetty huomiota kaikille lapsille soveltuviin leikkivälineisiin. Puistoon tarvitaan myös näkövammaisille soveltuvat kohokartat sekä leikkivälineisiin kiinnitettävät koho-opasteet, jotta erikoistason leikkipuiston kriteerit täytyisivät. Kehitettäviä kohokarttoja ja koho-opasteita voisi jatkossa käyttää kaikissa erikoistason leikkipuistoissa. Idea muuntamalla vastaavanlaisia kohokarttoja ja koho-opasteita voitaisiin alkaa käyttää myös liikuntapoluilla, terminaali-alueilla ja esimerkiksi vanhusten palvelukeskuksissa.

Rahoitusta anotaan uusien katettujen kohokarttojen ja koho-opasteiden suunnittelemiseen, valmistamiseen ja testaamiseen.

2.2 Puumerkki-luontopolku Kohokarttojen ja koho-opasteiden lisääminen olemassa oleviin rakenteisiin

Puumerkki-luontopolku on Kivinokkaan syksyllä 1995 rakennettu ulkoilureitti, jonka käytävien, lintujentarkkailulavan ja luontoinformaation suunnittelussa on otettu huomioon myös liikumis- ja toimimisesteiset ryhmät. Luontopolulle laadittiin kehittämissuunnitelma vuonna 2006.

Puumerkki-luontopolku on tällä hetkellä ainoa esteetön luontopolku Helsingissä. Luontopolun pääopastaulu ja sadekatoksen opastaulu sekä lintulavan opasteet eivät tällä hetkellä toimi näkövammaisten kannalta. Puumerkki-luontopolulla on tarkoitus kokeilla, miten olemassa oleviin rakenteisiin saadaan liitettyä näkövammaisille soveltuvat kohokartat ja koho-opasteet. Kohokarttojen ja koho-opasteiden on oltava helposti kiinnitettävissä ja uusittavissa. Jos kokeiltavat tuotteet osoittautuvat käyttäjien kannalta toimiviksi, niitä aletaan käyttää myös muilla luontopoluilla.

Rahoitusta anotaan uusien katettujen kohokarttojen ja koho-opasteiden suunnittelemiseen, valmistamiseen ja liittämiseen olemassa oleviin rakenteisiin.

3 KOHOKARTTOJEN JA KOHO-OPASTEIDEN TOIMIVUUDEN TESTAUS JA SEURANTA

Tuotteiden toimivuutta seurataan sekä erillisissä testaustilaisuuksissa, joissa eri vammaisjärjestöjen asiantuntijoilla on keskeinen rooli, että vakiotyypisissä käyttötilanteissa ja eri vuodenaikoina vaihtuvissa sääolosuhteissa. Testauksessa ja seurannassa selvitetään tuotteiden ja niiden käyttötapojen toimivuus eri käyttäjäryhmien kannalta muuttuvissa olosuhteissa.

Mahdollisimman kattavien tietojen saamiseksi koekohteiden toimivuudesta, tarvitaan vaihtuvissa olosuhteissa suoritettuja ja eri käyttäjäryhmille tarkoitettuja käyttöttestauksia sekä vakiotyypisten käyttötilanteiden systemaattista seurantaa. Riittävän monipuolisen tiedon saamiseksi seurannan tulisi jatkua vähintään talvikauden 2007 – 08 yli.

Koekohteiden testauksen ja seurannan järjestäminen halutulla tavalla edellyttää erillistä rahoitusta ja se voitaisiin toteuttaa parhaiten osana koekohteiden suunnitteluun ja rakentamiseen liittyvää prosessia. Rahoitusta anotaan koekohteiden testauksen ja pitkäaikaisen seurannan (2007 – 08) järjestämiseen sekä niiden tulosten raportoimiseen.

Koekohteista saadun tiedon ja kokemuksen perusteella kohokarttojen ja koho-opasteiden ja niiden käytön ohjeet viimeistellään ja tuotteiden sarjatuotanto voi alkaa. Koko prosessin läpäisemille tuotteille voidaan myöntää laatutakuu, joka takaa valmistajille, suunnittelijoille ja rakentajille, että käytettäessä ko. esteettömyystuotteita rakennettu ympäristö täyttää sille asetetut esteettömyysvaatimukset.

4 KOEKOHTEIDEN KUNNOSSAPIDON OHJEISTUS KUNNOSSAPIDON TOTEUTUMISEN JA KUSTANNUSTEN SEURANTA

Esteettömyyden toteutuminen edellyttää, että rakenteet säilyttävät käyttöominaisuutensa ympäristön vaihtuvissa sää- ym. olosuhteissa esimerkiksi eri vuoden ja vuorokauden aikoina. Erityisesti talviolosuhteet ja ilkivalta asettavat tuotteiden kestävyydelle erityisiä haasteita.

Esteettömyyden toteutumisen kannalta on välttämätöntä, että kohokarttojen ja koho-opasteiden kunnossapidosta laaditaan ohjeet ja niiden toimivuutta seurataan mahdollisten ongelmien selvittämiseksi. Seurannalla selvitetään tuotteiden tekniset ominaisuudet ja niiden mahdolliset muutokset eri olosuhteissa sekä ratkaisujen kunnossapidettävyyden. Tavoitteena on selvittää tuotteiden ja rakenteiden kestävyys ja toimivuus rakentamisen ja kunnossapidon näkökulmasta. Tämä tieto auttaa sekä tuotteiden jatkokehittämissä että esteettömän ympäristön suunnittelussa ja kunnossapidon tarpeiden huomioon ottamisessa siinä.

Rahoitusta anotaan koekohteiden kunnossapito-ohjeiden laatimiseen ja kunnossapidon seurantaan sekä kunnossapittäjien näkökantojen kartoitukseen esim. haastattelujen avulla.

5 KOEKOHTEISIIN ASENNETTAVAT TUOTTEET

Koekohteissa tullaan kehittämään seuraavia tuotteita:

Katosrunko

Katoksen kehittämisessä kiinnitetään huomiota seuraaviin seikkoihin:

- katoksen muoto ja mitoitus
- eri käyttäjäryhmien vaatimukset
- kaupunkikuvalliset tekijät, esim. soveltuvuus erilaisiin ympäristöihin
- soveltuvuus muihin kaupungin puisto- ja ulkoilualueilla käytettäviin kalusteisiin
- perustusten sopivuus erilaisiin sijoituspaikkoihin

Kohokartta

Kohokartan kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota seuraaviin seikkoihin:

- kohokartan sijoitus (havaittavuus, paikan merkitseminen, pintamateriaalit jne.)
- värikontrasti: kartan eri alueet erottuvat myös visuaalisesti
- tuntokontrasti: käytettyjen materiaalien pinnat poikkeavat selkeästi toisistaan
- materiaali: säänkestävyys, ilkivalta
- ylläpidon helppous (helposti siivottava, vaihdettavissa – koko kartta tai osia siitä sekä helposti muunneltavissa)
- koko
- tekstityyppi: näkevien kirjaimet
- pistekirjoitus: sijainti, koko, korkeus
- selkokieliäisyyttä ja kuvallista hahmotettavuutta koskevat ohjeet
- Kohokartoissa kuvataan mm.
 - puistoreitit
 - puistoreittien maamerkit
 - leikkivälineiden sijainti
 - levähdyspaikkojen sijainti
 - lähikadut
 - suojatiet

Koho-opaste

- koho-opasteen sijoituskorkeus
- koko
- materiaali: säänkestävyys, ilkivalta
- ylläpidon helppous (helposti siivottava, vaihdettavissa)
- käyttäjäystävällisyys: erityisesti lapset
- koho-opasteet suunnitellaan seuraavista leikkivälineistä:
 - hiekkalaatikko
 - hiekkapöytä
 - mahalauta
 - keinu: tavallinen, jousi- ja ns. makuukeinu
 - liukumäki
 - leikkimökki
 - peliseinä

Maastopienoismalli

- maastopienoismallin avulla näkövammaiset saavat kokonaiskuvan lähiympäristöstä: esimerkiksi kalusteista ja varusteista. Pienoismalli suunnitellaan Puumerkki-luontopolun lintujentarkkailulavasta

6 HANKKEEN VAIKUTUKSET JA HYÖDYT KAUPUNGILLE

Hankkeen lopputuloksena syntyvät lopulliset tuotesuunnitelmat kohokartoille ja koho-opasteille sekä tuotteiden käyttöohjeet. Helsinki on sitoutunut SuRaKu -ohjeissa määritellyn esteettömyyden erikoistason toteuttamiseen kaupungin keskeisillä alueilla ja reiteillä ja perustason toteuttamiseen koko kaupungin alueella vuoteen 2011 mennessä. Koekohteista saatu kokemus ja tieto sekä uusien tuotteiden suomat mahdollisuudet voivat edistää merkittävästi tämän tavoitteen saavuttamisessa koko kaupungin laajuisesti.

Suomen väestöstä noin kuudennes on henkilöitä, joiden liikkumis- ja toimimiskyky on heikentynyt tai rajoittunut iän, sairauden tai vamman vuoksi. Liikkumis- ja toimimisesteisiä ovat mm. eläkeläiset ja vanhuksat, pitkäaikaissairaat, aistivammaiset eli näkö- ja kuulovammaiset, kehitysvammaiset, raaja-amputoidut ja muut apuvälineitä käyttävät sekä pyörätuolia käyttävät. Lisäksi odottavat äidit

sekä lastenvaunujen ja –rattaiden kanssa liikkuvat luokitellaan liikkumis- ja toimimisesteisten joukkoon. Esteetön ympäristö mahdollistaa kaikkien käyttäjien tasavertaisen liikkumisen ja toimimisen.

7 HANKKEEN KUSTANNUKSET VUOSINA 2007 - 08

Innovaatorahaston rahoitusta anotaan yhteensä 80 000 €, joka jakautuu seuraavasti:

Koekohteiden suunnittelu ja rakentaminen:

Ratsaspuisto	37 500 €
Katosrakenteen suunnittelu	3 500 €
Kohokartan suunnittelu	4 000 €
Katoksen toteutus	10 000 €
Kohokarttojen toteutus, 2 vaihtoehtoa	10 000 €
Koho-opasteiden suunnittelu, 9 kpl	5 000 €
Koho-opasteiden valmistus, 2 vaihtoehtoa	5 000 €
Puumerkki - luontopolku	37 500 €
Katosrakenteen suunnittelu	3 500 €
Kohokarttojen suunnittelu	4 000 €
Katoksen toteutus	10 000 €
Kohokarttojen toteutus, 2 vaihtoehtoa	10 000 €
Pienoismallin suunnittelu lintulavalle	5 000 €
Pienoismallin toteutus	5 000 €
Koekohteiden toimivuuden testaus ja seuranta	3 000 €
Koekohteiden kunnossapidon ohjeistus ja seuranta	2 000 €
<hr/>	
Yhteensä	80 000 €